

Afrikansk lappeteppe

[01.10.04] Hva er afrikansk samtidskunst? Er den annerledes enn den vestlige? I så fall hvordan? Med utstillingen Afrika Remix i Düsseldorf prøver kurator Simon Njami å belyse disse spørsmålene.

Aage Langhelle

Kunstner

Det nyrestaurerte Ehrenhaus-anlegget i Düsseldorf, med sin kalde og strenge arkitektur danner en fin kontrast til den mangfoldige og livlige utstillingen *Afrika Remix*. Utstillingens puls minner meg om gatelivet i sentrum av Johannesburg – Afrikas urgamle, men samtidig svært unge ansikt trer klart frem.

Det postkoloniale Afrika er knapt førti år gammelt. Kontinentet resirkulerer seg i dette spranget mellom en katastrofal fortid og håpet om en bedre fremtid – for å overleve. Mange av språkene som snakkes i Afrika er hybrider: Engelsk på gata i Johannesburg er ikke lenger engelsk, fransken man hører i Vest-Afrika er ikke lenger fransk. Flere av de europeiske språkene er «kolonisert» av afrikanerne.

Ifølge Simon Njami, kurator for *Afrika Remix*, er nettopp dette hybride Afrika et sentralt tema i utstillingen. Njami har selv sine røtter i Kamerun, men er født og oppvokst i Frankrike. Han har reist Afrika rundt og valgt ut 88 kunstnere fra 25 land som deltar på *Afrika Remix*. Utstillingen viser 137 arbeider med hovedvekt på samtidskunst – men den presenterer også musikk, møbeldesign, film, litteratur og mote. *Afrika Remix* er delt inn i temaene Body & Soul, History & Identity og City & Land. I løpet av de neste to årene skal utstillingen vises i London, Paris og Tokyo, men den vil antakelig aldri bli vist i Afrika. Ifølge kuratoren var det ikke mulig å finne noen som var interessert eller som så seg i stand til å ta på seg et slikt løft.

Et av utstillingens mest iøynefallende arbeider er *Victorian*

Philantropist's Parlour av Yinka Shonibares, som er nominert til den britiske Turner-prisen for 2004. Dette er et viktoriansk innredet rom hvor interiør og vegger er trukket med «afrikanske» stoffer. Setter man seg inn i stoffenes historie viser de seg å opprinnelig være europeiske masseprodukter. Forskjellen mellom det eksotiske og det siviliserte Europa problematiseres også av sørafrikanske Jane Alexander i installasjonen *African Adventure*. Hennes vakkert utførte spøkelsesaktige små mennesker med apehode stiller spørsmålstegn ved det autentiske. Kunstneren Fernando Alvim fra Angola skriver i et annet utstillingsarbeid «we are all post-exotic». Ved siden av teksten henger det et rundt speil – sikkert ment som et humoristisk postmoderne tegns spill. Problemet med postmoderne tegns spill er imidlertid at de lett kan brukes til å legitimere og tåkelegge sider ved den kapitalistiske globaliseringen. Samuel Fosso fra Kamerun driver maskeradespill gjennom å iscenesette vestlige klisjéforestillinger i sine fotografier. En pirat, en matros eller en stammehøvding – slik stammehøvdingen var villige til å selge Afrika til koloniherrerne. Her kan man ikke unngå å tenke på den amerikanske fotokunstneren Cindy Shermans postmoderne maskeradespill. Men man kan like gjerne se Fossos fotografier i forlengelse av maskens tradisjon i mange afrikanske kulturer. Masken som kan brukes til mangt: drive bort angst, onde ånder eller gjøre det uforståelige litt mer forståelig. Sørafrikanske Marlene Dumas, bosatt i Amsterdam, viser en rekke akvareller av menn med bind for øyene. Vold i all sin grusomhet – tortur, fangenskap og henrettelse – fremstilles knivskarpt i utflytende akvareller. William Kentridge, også han fra Sør-Afrika, tar for seg landets dramatiske historie i svart-hvitt-tegnefilmen *Ubu Tells the Truth*. Dette gjøres på en politisk måte uten at det blir endimensjonalt: Her veksler scenene mellom hevn, forsoning og livsglede i et forrykende tempo. Absolutt et av utstillingens høydepunkter. Bodys Isek Kinglez fra Kongo tar for seg hvordan Afrikas storbyer i fremtiden kan se ut med den futuristiske modellen *La ville de Sète en 3009* – bygget med utgangspunkt i afrikanske byggetradisjoner og historiske erfaringer. *Collapsing Guides* av sørafrikanske

Moshekwa Langa viser kryptiske verdenskart klebet sammen på søppelsekker – verdenskart verden aldri har sett før. I svensk-etioopiske Loulou Cherinets video *White Women* sitter egyptiske menn rundt et bord og forteller hverandre om sine mest intime erfaringer med hvite kvinner. Sosioøkonomisk ulikhet i møtet mellom forskjellige kulturer fører ikke alltid til det man gjerne liker å tro, ifølge Loulou Cherinet.

Den banebrytende utstillingen *Magiciens de la Terre* i Pompidousenteret i Paris i 1989 innledet en lang periode hvor afrikansk samtidskunst ble viet oppmerksomhet – spesielt i Europa, USA og Japan. En utstilling med et globalt perspektiv og en blanding av ukjente afrikanske kunstnere og vestlige stjerner, var på den tiden noe helt nytt. Kurator for utstillingen var Jean-Hubert Martin, som nå er direktør for Museum Kunst Palast i Düsseldorf, som nå huser *Afrika Remix*. Det er for øvrig interessant å merke seg at Catherine David og Okwui Enwezor – begge senere kuratorer for Documenta i Kassel – var svært kritisk til kuratoriske grep som innebar dekontekstualisering av afrikansk kunst. Siden den gang har afrikansk samtidskunst i Vesten nærmest utelukkende blitt sett i en overordnet postkolonial diskurs. Et høydepunkt var nettopp Enwezors *Documenta 11* i 2002. Simon Njami prøver et annet grep med *Afrika Remix*. Kunsten skal ses som «Präsenz des Gegenwärtigen» – et uttrykk for umiddelbare inntrykk i samtiden, en direkte forbindelse mellom kunsten og livet. Et forhold som formalt, estetisk og konseptuelt skal reflekteres i det enkelte kunstverk. Kunsten skal komme først, teorien etterpå. Men gir utstillingen svar på kuratorens spørsmål? Hvis vi aksepterer Njamis problemstilling er *Afrika Remix* blitt et interessant lappeteppes av en utstilling, et «kaotisk» mangfold. Hvert enkelt verk står for seg. Det har skjedd markante endringer innen afrikansk samtidskunst det siste tiåret, og våre vestlige forestillinger om hva afrikansk samtidskunst er og skal være, blir bare delvis bekreftet. En synlig endring ligger i hvordan mange verk materialiseres – paletten er blitt mye rikere hva metode og teknikk angår. Tematisk står det postkoloniale livet i Afrika fortsatt

sentralt hos de fleste kunstnerne på *Afrika Remix*. Selv når kunsten kommer først og teorien etterpå. Hvis vi derimot *ikke* aksepterer Njamis problemstilling, viser utstillingen at en slik spørsmålsstilling egentlig ikke lenger er relevant. Den forutsetter nemlig kategorier bygd på geografiske og kulturelle avgrensninger, som i vår «globaliserte» tid ikke lenger har samme relevans. Uansett, kunstens «oppgave» er ikke å basere seg på ett spørsmål og ett svar.

Afrika er for mange europeere i vår post-postmoderne tid det «tapte kontinent» – et lappeteppe med mange uforståelige løse tråder som man har gitt opp, fordi man ikke makter å knytte dem sammen i en logisk vestlig modell. I så henseende hjelper ikke denne utstillingen deg videre. Den franske filosofen Michel Foucault viser i boken *Tingenes orden* til en tekst av Jorge Luis Borges hvor sistnevnte siterer et «et visst kinesisk leksikon» hvor dyr inndeles i følgende grupper: «a) dyr som tilhører Keiseren, b) balsamerte dyr, c) tamme dyr, d) pattegriser, e) sirener, f) fabeldyr, g) løshunder, h) de dyr som inneholdes i herværende klassifisering, i) som løper rundt som gale, j) som er utallige, k) som tegnes med en svært fin pensel av kamelhår, l) etcetera, m) som nettopp har knust vannkrukken, n) som på lang avstand ser ut som fluer.»